

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

/МӨНГӨН ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ЗОХИЦУУЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ/

ЗАХИАЛАГЧ:

ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН ЯАМ

ГҮЙЦЭТГЭГЧ:

Л.ЗАГДАА

УЛААНБААТАР ХОТ
2020 ОН

АГУУЛГА

Нэг.Ерөнхий мэдээлэл

Хоёр. Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдан гарснаар иргэнд үүсэх зардлын тооцооны тайлан:

- 2.1.Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох;
- 2.2.Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох;
- 2.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцох;
- 2.4.Нийт дүнг тооцож гаргах;
- 2.5.Хялбарчлах боломжийг шалгах.

Гурав. Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдан гарснаар хуулийн этгээдэд үүсэх зардлын тооцооны тайлан:

- 3.1.Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох;
- 3.2.Нэг бүрийн зардлыг тооцох;
- 3.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцох;
- 3.4.Нийт зардлын дүнг тооцож гаргах;
- 3.5.Хялбарчлах боломжийг шалгах;
- 3.6.Нэмэлт зардлыг тооцох.

Дөрөв. Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдан гарснаар төрийн байгууллагад үүсэх зардлын тооцооны тайлан:

- 4.1.Шинээр нэмэгдэж байгаа болон өргөжиж байгаа чиг үүргийг тогтоох;
- 4.2.Уг чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөцийг тодорхойлох;
- 4.3.Гарах зардлыг тооцох;
- 4.4.Зардлыг нэгтгэн тооцох;
- 4.5.Хувилбарыг нягталж зардлыг бууруулах боломжийг эрэлхийлэх.

Тав. Дүгнэлт, санал

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

/Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл/

Нэг.Ерөнхий мэдээлэл

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн¹ 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно” гэж заасны дагуу Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдснаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ыг баримтлан доорх зардлын тооцоог хийв.

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл² батлагдснаар уг хуулийг хэрэгжүүлэх иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад үүсэх зардал, ачааллыг тооцож, үүнийг хялбарчлах, бууруулах талаар санал боловсруулахад энэхүү тайлан чиглэгдэх болно.

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төслийн зохицуулалтаар буюу хуулийн төсөл батлагдснаар зардал тээгч бүх этгээд буюу иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад тодорхой зардал үүсгэхээр байна.

Хуулийн төслөөс иргэн, хуулийн этгээдийн хүлээж буй үүрэг, төрийн байгууллагын чиг үүргийг тодорхойлохдоо уг хуулийн төсөл нь анхдагч хууль хэлбэрээр бичигдэж байгаа хэдий ч уг хуулийн төслөөр зохицуулах нэгэн харилцаа болох барьцаалан зээлдүүлэх газрын үйл ажиллагааг өмнө нь Монгол Улсын стандарт³-аар журамлаж зохицуулж байх тул шинээр гүйцэтгэх үүргийн хүрээнд хязгаарласан болно.

Хуулийн төслөөр зөвхөн шинээр бий болж буй үүрэгт зардал тооцогдож байгаа тул бодит статистик болон хугацааг шууд ашиглах боломжгүй тохиолдол нилээд байсан тул аргачлалын 2.5.2, 4.4.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэн адил төстэй ажил, үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж, баримжаалах зэргээр хугацаа, тохиолдлын тоо зэргийг тогтоосон болно.

¹“Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2015 оны 7 дугаар сарын 03-ны өдрийн 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

² Тус зардлын тооцооны тайланг гүйцэтгэхдээ 2020.10.05-ны өдөр Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны цахим хуудас болох www.mojha.gov.mn дээр байршуулсан Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөлд үндэслэсэн болно.

³Стандартчиллын Үндэсний Зөвлөлийн 2017 оны 35 дугаар тогтоолоор батлагдсан MNS 5274:2017 Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний стандарт.

Хоёр. Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдснаар иргэнд үүсэх зардал

Хуулийн төсөл батлагдснаар иргэнд үүсэх зардлыг тооцоолохдоо дараах дарааллыг баримтлав. Үүнд:

- иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох;
- цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох;
- тоон үзүүлэлтийг тооцох;
- нийт дүнг тооцож гаргах;
- хялбарчлах боломжийг шалгах.

2.1.Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох:

Энэ үе шатанд Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөлд тусгагдсан иргэний гүйцэтгэх үүргийг болон түүний мэдээллийн агуулгыг нэг бүрчлэн тодорхойлов. Дараах үүргийг иргэн шинээр гүйцэтгэхээр байна гэж үзлээ. Үүнд:

- Иргэн өргөдлөө аймаг, нийслэлийн Засаг даргад гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг/;
- Иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн эрхлэхийг хүсвэл энэ хуулийн 8.7-д заасан бүртгэлийн хүчинтэй хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө харьяа бүртгэх байгууллагад хугацааг сунгуулахаар өргөдөл гаргах /Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг/;
- Иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааны журмын талаарх сургалтад хамрагдах үүрэгтэй /Хуулийн төслийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэг/;
- Иргэн зээлийн гэрээний нөгөө талын орлого, хөрөнгө, өр зээл, эргэн төлөлтийн хуваарь зэргийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр зээлдэгчийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлох бөгөөд түүний төлбөрийн чадвараас дээш хэмжээгээр зээл олгохыг хориглох /Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэг/ уг харилцаа нь практикт байдаг байсан боловч тодорхой зохицуулалтгүй байсныг хуулийн төсөлд тусгасан тул шинээр бий болж буй үүрэгт багтаан зардал тооцоолов.
- Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчээс үйл ажиллагааны тайлан, санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, иргэн гаргаж өгөх, дуудсан цагт очих үүрэгтэй /хуулийн төслийн 26.6 дахь хэсэг/;
- Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч татварын нэгдсэн системд холбогдсон кассын машин, хэвлэх төхөөрөмжтэй байна /хуулийн төслийн 26.11 дахь хэсэг/;

- Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч дараах мэдээллийг тусгасан хагас жилийн тайланг дараа сарын 20-ны өдрийн дотор харьяа бүртгэх байгууллагад гаргаж хүргүүлнэ /хуулийн төслийн 26.13/.

Дээрх тодорхойлсон үүрэг тус бүрийн мэдээллийн агуулгыг хуулийн төсөлд тусгагдснаас үндэслэн дор дурдсан байдлаар тогтоов.

Үүргийн агуулга гэдэгт гүйцэтгэх үүрэг тухайн үүргийг хүлээж буй иргэнээс тодорхой мэдээллийг төрийн байгууллага болон гуравдагч этгээдэд бэлтгэж өгөх, бэлэн байлгах болон хүргүүлэхийг буюу хүсэлтэд хавсаргахаар хууль, журамд заасан баримт бичиг, мэдээллийн бүрдлийг хамруулан ойлгох юм.

Хүснэгт 1

д/д	Иргэний гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Тайлбар
1	Иргэн өргөдлөө аймаг, нийслэлийн Засаг даргад гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг/	Маягтын дагуу өргөдөл бичих Иргэний үнэмлэхний хуулбар, Сургалтад хамрагдсан нотлох баримтыг хавсаргах Татвар төлөгчөөр бүртгүүлсэн баримтыг хавсаргах Хөрөнгийн эх үүсвэрийг нотлох баримтыг хавсаргах Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт	/Хуулийн төслийн 7 дугаар зүйл/
2	Иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн эрхлэхийг хүсвэл энэ хуулийн 8.7-д заасан бүртгэлийн хүчинтэй хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө харьяа бүртгэх байгууллагад хугацааг сунгуулахаар өргөдөл гаргах /Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг/	Өргөдөл гаргах Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт	

3	Иргэн зээлийн гэрээний нөгөө талын орлого, хөрөнгө, өр зээл, эргэн төлөлтийн хуваарь зэргийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр зээлдэгчийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлох бөгөөд түүний төлбөрийн чадвараас дээш хэмжээгээр зээл олгохыг хориглох /Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэг/	Зээлдэгчийн орлого, хөрөнгө, өр зээлийг судлах	
4	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчээс үйл ажиллагааны тайлан, санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, иргэн гаргаж өгөх, дуудсан цагт очих үүрэгтэй. /Хуулийн төслийн 26.6 дахь хэсэг/	Үйл ажиллагааны тайлан, санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичиг	
		Хүргүүлэх	
		Очих	
5	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч дараах мэдээллийг тусгасан хагас жилийн тайланг дараа сарын 20-ны өдрийн харьяа бүртгэх байгууллагад гаргаж хүргүүлнэ. /Хуулийн төслийн 26.13/	Зээлийн дүн, зээл авсан зээлдэгчийн тоо, одоогийн зээлийн үйл ажиллагааны явц, зээлийн гэрээ, хэрэв барьцаалан зээлдүүлсэн бол зээлийн гэрээ, барьцаа хөрөнгийн жагсаалт	/Хуулийн төслийн 26.13.1-26.13.4 дэх заалт/
		Хүргүүлэх	

2.2.Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох

Энэ үе шатанд:

1.Үүргийг гүйцэтгэхэд буюу үүргийн агуулга бүрийг бүрдүүлэхэд иргэний зүгээс хийгдэх стандарт ажиллагааг тогтоох;

2.Уг стандарт ажиллагаанд зарцуулах хугацааг тодорхойлох;

3.Иргэнээс шууд гарах зардлыг мөнгөн дүнгээр тооцоолох ажиллагаа хийгдэх юм.

Өмнөх шатанд тодорхойлсон үүрэг, түүний агуулгыг бүрдүүлэхэд иргэнээс зарцуулах хугацааг аргачлалын 2 дугаар хавсралтад заасны дагуу ердийн дундаж хугацаагаар баримжаалан гаргасан болно.

Хүснэгт 2

д/д	Иргэний гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
1	Иргэн өргөдлөө аймаг, нийслэлийн Засаг даргад гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг/	Маягтын дагуу өргөдөл бичих	Мэдээлэл цуглуулах	6 минут
			Өргөдөл бичих	4 минут
			Хүргүүлэх	1 минут
		Иргэний үнэмлэхний хуулбар, Сургалтад хамрагдсан нотлох баримтыг хавсаргах	Хуулбарлах	2 минут
		Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт	Банкинд төлбөр төлөх	1 минут
		Хөрөнгийн эх үүсвэрийг нотлох баримтыг хавсаргах	Банкны хуулга авах	5 минут
		Татвар төлөгчөөр бүртгүүлэх	Цахимаар бүртгүүлэх ⁴	10 минут
	Нийт хугацаа		29 минут	
	Иргэнээс гарах шууд зардлын төрөл		Зардлын хэмжээ	
	Улсын тэмдэгтийн хураамж ⁵		100,000 төг	
	Иргэний гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
2	Иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн эрхлэхийг хүсвэл энэ хуулийн 8.7-д заасан бүртгэлийн хүчинтэй хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө харьяа бүртгэх байгууллагад хугацааг сунгуулахаар өргөдөл гаргах /Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг/	Өргөдөл гаргах	Өргөдөл бичих	10 минут
			Банкинд төлбөр төлөх	1 минут
			Хүргүүлэх	1 минут
	Нийт хугацаа		12 минут	
	Иргэнд үүсэх мөнгөн зардлын төрөл			

⁴Татвар төлөгчийг бүртгэх журмын 4.5-д “Хувь хүн нь татвар төлөгчийн бүртгэлд цахим хэлбэрээр бүртгүүлэхдээ татварын албаны веб сайтад байрлуулсан цахим бүртгэлийн программд хандан, холбогдох мэдээллийг үнэн зөв оруулж, татварын албанд илгээнэ.”

⁵ Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

	Улсын тэмдэгтийн хураамж ⁶		50,000 төг	
	Иргэнд үүсэх мөнгөн зардлын төрөл		Зардлын хэмжээ	
3	Иргэний гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
	Иргэн зээлийн гэрээний нөгөө талын орлого, хөрөнгө, өр зээл, эргэн төлөлтийн хуваарь зэргийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр зээлдэгчийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлох бөгөөд түүний төлбөрийн чадвараас дээш хэмжээгээр зээл олгохыг хориглох /Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэг/	Мэдээлэл цуглуулж, судлах	Мэдээллийг цуглуулж нэгтгэх	1 минут
			Судлах	5 минут
	Нийт хугацаа		6 минут	
	Иргэнд үүсэх мөнгөн зардлын төрөл		Зардлын хэмжээ	
	Байхгүй		-	
4	Иргэний гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчээс үйл ажиллагааны тайлан, санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, иргэн гаргаж өгөх, дуудсан цагт очих үүрэгтэй /хуулийн төслийн 26.6 дахь хэсэг/	Санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, үйл ажиллагааны тайлан, холбогдох мэдээллийг гаргаж өгөх Дуудсан цагт очих	Санхүү, үйл ажиллагааны тайлан гаргах	60 минут
			Олшруулах	2 минут
			Хүргүүлэх	1 минут
			Холбогдох мэдээллийг цуглуулах, цуглуулсан мэдээллийг нэгтгэх	20 минут
			Шаардлагатай тохиолдолд очих	15 минут
			Нийт хугацаа	
	Иргэнд үүсэх мөнгөн зардлын төрөл		Зардлын хэмжээ	
Байхгүй		-		
5	Иргэний гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч дараах мэдээллийг тусгасан хагас жилийн тайланг дараа сарын 20-ны өдрийн харьяа бүртгэх байгууллагад гаргаж хүргүүлнэ /хуулийн төслийн 26.13/	Тайлан гаргаж хүргүүлэх	Холбогдох мэдээллийг цуглуулах	30 минут
			Хүргүүлэх	1 минут

⁶ Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл.

	Нийт хугацаа	31 минут
	Иргэнд үүсэх мөнгөн зардлын төрөл	Зардлын хэмжээ
	Байхгүй	-

2.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцож гаргах:

Өмнөх хэсэгт дурдагдсан хуулийн төслөөр иргэний шинээр гүйцэтгэх үүргүүдийг хэдэн иргэн, жилд хэдэн удаа хэрэгжүүлэхийг тооцоолон гаргана.

Тоон үзүүлэлтийг тохиолдлын тоо буюу уг үүргийг хэдэн иргэн гүйцэтгэх ёстой, давтамжийн тоо буюу дээрх иргэдэд жилд хэдэн удаа давтан гүйцэтгэх ёстой вэ гэсэн үзүүлэлтээр тодорхойлоно. Өөрөөр хэлбэл:

$$\text{ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ} = \text{ТОХИОЛДЛЫН ТОО} \times \text{ДАВТАМЖИЙН ТОО}$$

гэсэн томъёогоор гаргана. Үүнийг доорх хүснэгтээр үзүүлэв.

Хүснэгт 3

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Тохиолдлын тоо	x	Давтамжийн тоо	=	Тоон үзүүлэлт
1	Иргэн өргөдлөө аймаг, нийслэлийн Засаг даргад гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг/	1000	x	1	=	1000
2	Иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн эрхлэхийг хүсвэл энэ хуулийн 8.7-д заасан бүртгэлийн хүчинтэй хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө харьяа бүртгэх байгууллагад хугацааг сунгуулахаар өргөдөл гаргах /Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг/	1000	x	0.2	=	200
3	Иргэн зээлийн гэрээний нөгөө талын орлого, хөрөнгө, өр зээл, эргэн төлөлтийн хуваарь зэргийг харгалзан үзсэний үндсэн дээр зээлдэгчийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлох бөгөөд түүний төлбөрийн чадвараас дээш хэмжээгээр зээл олгохыг хориглох /Хуулийн төслийн 17 дугаар	24	x	1	=	24

	зүйлийн 17.2 дахь хэсэг/					
4	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчээс үйл ажиллагааны тайлан, санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, иргэн гаргаж өгөх, дуудсан цагт очих үүрэгтэй. /Хуулийн төслийн 26.6 дахь хэсэг/	200	x	1	=	200
5	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч дараах мэдээллийг тусгасан хагас жилийн тайланг дараа сарын 20-ны өдрийн харьяа бүртгэх байгууллагад гаргаж хүргүүлнэ. /Хуулийн төслийн 26.13/	1000	x	2	=	2000

2.4.Нийт дүнг тооцоолж гаргах:

Энэ шатанд хуулийн төслийн хүрээнд иргэнд үүсэх ачааллыг цаг хугацаагаар тооцоолон гаргана. Иргэнд үүсэх ачаалал нь өмнөх үе шатуудад тооцоолон гаргасан цаг хугацааны зарцуулалтыг тоон үзүүлэлтээр үржүүлснээр тодорхойлогдоно.

АЧААЛАЛ = ЦАГ ХУГАЦААНЫ ЗАРЦУУЛАЛТ Х ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ
--

Хүснэгт 4

МӨНГӨН ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ЗОХИЦУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ БАТЛАГДСНААР ИРГЭНД ҮҮСЭХ АЧААЛАЛ						
д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа	Тоон үзүүлэлт	Нийт ачаалал
1	Иргэн өргөдлөө аймаг, нийслэлийн Засаг даргад гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5 дугаар	Өргөдөл гаргах	Мэдээлэл цуглуулах	10 минут	1000	10000 минут
			Маягтын дагуу өргөдөл бичих			
			Иргэний үнэмлэхний хуулбар, Сургалтад хамрагдсан нотлох	2 минут	1000	2000 минут

	зүйлийн 5.1 дэх хэсэг/		баримтыг хавсаргах			
			Улсын тэмдэгтийн хураамж төлсөн баримт	1 минут	1000	1000 минут
			Хөрөнгийн эх үүсвэрийг нотлох баримтыг хавсаргах	5 минут	1000	5000 минут
			Татвар төлөгчөөр бүртгүүлэх	10 минут	1000	10000 минут
			Хүргүүлэх	1 минут	1000	1000 минут
2	Иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэ н эрхлэхийг хүсвэл энэ хуулийн 8.7- д заасан бүртгэлийн хүчинтэй хугацаа дуусахаас нэг сарын өмнө харьяа бүртгэх байгууллага д хугацааг сунгуулахаа р өргөдөл гаргах /Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг/	Өргөдөл гаргах	Холбогдох материалыг хуулбарлах	3 минут	200	600 минут
			Өргөдөл бичих	10 минут	200	2000 минут
			Банкинд төлбөр төлөх	1 минут	200	200 минут
			Хүргүүлэх	1 минут	200	200 минут
3	Иргэн зээлийн гэрээний нөгөө талын орлого, хөрөнгө, өр зээл, эргэн төлөлтийн хуваарь зэргийг харгалзан үзсэний	Зээлдэгчийн орлого, хөрөнгө, өр зээлийг судлах	Мэдээллийг цуглуулж нэгтгэх	1 минут	24	24 минут
			Судлах	5 минут	24	120 минут

	үндсэн дээр зээлдэгчийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлох бөгөөд түүний төлбөрийн чадвараас дээш хэмжээгээр зээл олгохыг хориглох /Хуулийн төслийн 17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэг/					
4	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчээс үйл ажиллагааны тайлан, санхүүгийн тайлан, хөрөнгийн мэдээлэл, холбогдох баримт бичгийг ирүүлэхийг шаардах, иргэн гаргаж өгөх, дуудсан цагт очих үүрэгтэй /Хуулийн төслийн 26.6 дахь хэсэг/		Санхүү, үйл ажиллагааны тайлан гаргах	60 минут	200	12000 минут
			Олшруулах	2 минут	200	400 минут
			Хүргүүлэх	1 минут	200	200 минут
			Холбогдох мэдээллийг цуглуулах, цуглуулсан мэдээллийг нэгтгэх	20 минут	200	4000 минут
			Шаардлагатай тохиолдолд очих	15 минут	200	3000 минут
5	Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгч дараах мэдээллийг тусгасан хагас	Тайлан гаргаж хүргүүлэх	Мэдээллийг цуглуулах	30 минут	2000	60000 минут

жилийн тайланг дараа сарын 20-ны өдрийн харьяа бүртгэх байгууллага д гаргаж хүргүүлнэ		Хүргүүлэх	1 минут	2000	2000 минут
/Хуулийн төслийн 26.13/					
НИЙТ ЦАГ ХУГАЦААНЫ АЧААЛАЛ					113,744

Иргэнд үүсгэж байгаа нийт мөнгөн зардлыг тооцоолохдоо нэрлэгдсэн мөнгөн зардлыг тоон үзүүлэлтээр үржүүлэх замаар тооцон гаргана.

Хүснэгт 5

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Тоон үзүүлэлт	x	Мөнгөн зардал	=	Нийт мөнгөн зардал
1	Баримт бичиг хуулбарлан хувилах	1000	x	200 төгрөг	=	200,000 төгрөг
2	Шуудангийн зардал	1000	x	500 төгрөг		500,000 төгрөг
	НИЙТ МӨНГӨН ЗАРДАЛ					700,000 төгрөг

2.5.Хувилбарыг нягталж, хялбарчлах боломжийг шалгах:

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төслөөр иргэнд шинээр 5 төрлийн үүрэг байна гэж тодорхойлсон болно. Дээрх үүргүүдийн иргэдэд үүсгэх мөнгөн болон цаг хугацааны ачааллыг тооцоолох явцад үүргийг хэрэгжүүлэхийн тулд иргэнээс шаардсан баримт бичиг, түүнийг хэрэгжүүлэхийн тулд иргэний гүйцэтгэх стандарт үйл ажиллагааг зэргийг нэг бүрчлэн задлан шинжилж үзлээ.

Иргэнээс тухайн үүрэгт хамааралгүй бичиг баримт шаардсан тохиолдол байхгүй бөгөөд үүсгэж байгаа цаг хугацааны болоод мөнгөн ачаалал нь байж болох хэмжээнд байна гэж үзлээ. Өөрөөр хэлбэл 1 иргэний хувьд мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэгчээр бүртгүүлэхэд 100,000 төгрөгийн улсын тэмдэгтийн хураамж төлөх, 5 жилийн дараа сунгуулахад 50,000 төгрөгийн улсын тэмдэгтийн хураамж төлөхөөр буюу иргэнд нэмэлт зардал гарахаар байна.

Цаашид мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг бүртгэх, хянах, сунгах үйлчилгээг иргэдэд үзүүлэхдээ цаг хугацааг багасгах, цахимжилтыг бий болгох тал дээр анхаарч ажиллах нь зүйтэй байна гэж үзлээ.

ГУРАВ.ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Энэ хэсэгт Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдснаар хуулийн этгээдийн эрхлэх үйл ажиллагаатай холбоотой гүйцэтгэх үүргийн улмаас үүсэх зардлыг мөнгөн дүнгээр тооцоолон гаргана. Ийнхүү үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын дөрөвдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараах үе шаттайгаар тооцоолно. Үүнд:

- хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох;
- нэг бүрийн зардлыг тооцох;
- тоон үзүүлэлтийг тооцох;
- нийт зардлын дүнг тооцож гаргах;
- хялбарчлах боломжийг шалгах;
- нэмэлт зардлыг тооцох.

3.1.Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоох:

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төслөөр шинээр үүсч байгаа болон өмнө нь байсан боловч уг үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай баримт бичгийн агуулгыг нэмэгдүүлсэн үүргийн хэмжээнд зардлын тооцоог хийх болно.

Тус хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд зардал үүсгэх дараах шинэ болон өргөжүүлсэн үүрэг⁷ байна. Үүнд:

- Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/;
- Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/;
- Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд гүйцэтгэх удирдлага, менежертэй байх 9 дүгээр зүйл/;
- Даатгалд хамрагдах, эсхүл баталгаа гаргах /хуулийн төслийн 25 дугаар зүйл/ зэрэг үүргийг гүйцэтгэхэд хуулийн этгээдэд үүсэх зардлыг тооцоолох болно.

Дээрх үүргүүдийн мэдээллийн агуулгыг хуулийн төсөлд дараах байдлаар тодорхойлсон байна.

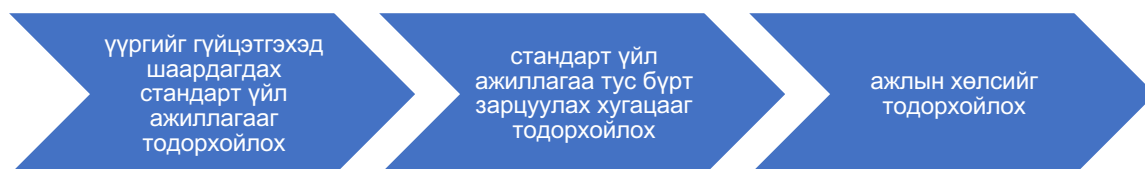
⁷ Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг өмнө нь Стандартчиллын Үндэсний Зөвлөлийн 2017 оны 35 дугаар тогтоолоор батлагдсан MNS 5274:2017 Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний стандартаар зохицуулж байсан тул тус хуулийн төсөл дэх зарим үүргүүд нь өргөжүүлсэн, эсхүл өргөжүүлээгүй өмнө нь барьцаалан зээлдүүлэх газар хэрэгжүүлэхээр стандартад заасан байсан үүргүүд болно.

Хүснэгт 6

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн мэдээллийн агуулга	Тайлбар
1	Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/	Хуулийн төсөлд зааснаар СЗХ-оос баталсан маягтын дагуу өргөдөл гаргаж, улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар, хөрөнгийн эх үүсвэрийг нотлох баримт, сургалтад хамрагдсан нотлох баримт, ажлын байрыг нотлох баримт, цахим системтэй талаарх нотлох баримт, татварын нэгдсэн системд холбогдсон кассын машин, хэвлэх төхөөрөмжтэй байх нотлох баримтыг хавсаргах Улсын тэмдэгтийн хураамж төлөх, баримтыг хавсаргах	
2	Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/	Сунгах талаар өргөдөл гаргах Улсын тэмдэгтийн хураамж төлөх, баримтыг хавсаргах Бүртгэх байгууллагад мэдэгдэх	

3.2.Нэг бүрийн зардлыг тооцох

Энэ шатанд өмнөх шатанд тодорхойлсон хуулийн этгээдийн хүлээж буй үүрэг, түүнийг гүйцэтгэхэд нэг хуулийн этгээдээс зарцуулах мөнгөн зардлыг тооцоолон гаргана. Ингэхдээ дараах дарааллыг баримтална. Үүнд:

Стандарт үйл ажиллагаа болон зарцуулах хугацааг тодорхойлохдоо Засгийн газрын 59 дүгээр тогтоолын дөрөвдүгээр хавсралтад заасан хугацааг харгалзан үзсэн болно.

Хүснэгт 7

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
1	Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл	Маягтын дагуу өргөдөл бичих	Өргөдөл бичих	2 минут
		Төслийн 7 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангах	Хөрөнгийн хэмжээг харуулсан дансны хуулга банкнаас авах	2 минут
		Бүрдүүлэх баримт	Данс нээлгэх, дансны тодорхойлолт авах	5 минут

	гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/	бичгийг хавсаргах	Сургалтад хамрагдсан ⁸ -ыг нотлох баримтыг хуулбарлан хавсаргах	1 минут
			Ажлын байрыг нотолсон гэрээ, гэрчилгээг хуулбарлан нотариатаар ⁹ батлуулах	5 минут
			Гүйцэтгэх удирдлага, менежер нь шаардлага хангасныг нотлох баримтыг хавсаргах ял шийтгэлгүй тодорхойлолт авах, иргэний үнэмлэхийн хуулбар	5 минут
			Татвар төлөгчөөр бүртгүүлсэн баримт ¹⁰	5 минут
			Тодорхой төрлийн гэмт хэрэг, зөрчилд хариуцлага хүлээж байгаагүйг нотлох баримт	2 минут
			Улсын тэмдэгтийн хураамж төлөхөөр банкинд хандах	2 минут
			Хөрөнгийн эх үүсвэрийг нотлох баримтыг гаргах	5 минут
			Өргөдлийг хүргүүлэх	1 минут
Нийт хугацаа				35 минут
2	Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/		Мэдээлэл цуглуулах	1 миунт
			Өргөдөл бичих	2 минут
			Улсын тэмдэгтийн хураамж төлөхөөр банкинд төлбөр төлөх	1 минут
			Хүргүүлэх	1 минут
				7 минут
Нийт хугацаа				42 минут

⁸ Монгол Улсын стандарт MIS:5274-2017 “Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд тавих стандарт”-д барьцаалан зээлдүүлэх газрыг эрхлэгч, ажилтан сургалтад хамрагдсан байх үүргийг урьд нь хүлээлгэсэн байсан болно.

⁹Нотариатын үйлчилгээний хөлс, зардлын хэмжээг батлах тухай ХЗДХС-ын 2011 оны 123 дугаар тушаалын хавсралтад “Эд хөрөнгө хөлслүүлэх, түрээслүүлэх гэрээ, хэлцэл гэрчлэхэд 8000 төгрөг”.

¹⁰ТЕГ, УБЕГ-ын даргын 2019 оны А/268, А/1345 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан Татвар төлөгчийн бүртгэлийн журмын дагуу татварын алба нь татвар төлөгчийн бүртгэлийн үйл ажиллагааны цахим програм хангамжтай байна. Үүнд бүртгүүлснээр цахим гэрчилгээ олгогддог.

Ажлын хөслийг тооцож гаргахдаа ажилтанд олгох сарын үндсэн цалинг ажиллах хугацаанд хувааж ажлын хөлсийг өдөр, цаг, минутаар гаргана. Одоогийн байдлаар 900 гаруй барьцаалан зээлдүүлэх газар Улаанбаатар хотод, 360 гаруй барьцаалан зээлдүүлэх газар орон нутагт байна¹¹. Үндэсний статистикийн хорооноос гаргасан судалгаагаар нэг ажилтанд ногдох сарын дундаж цалин 2020 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар 1259.7 мянган төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 101.8 (8.8%) мянган төгрөгөөр, өмнөх улирлаас 17.0 (1.4%) мянган төгрөгөөр нэмэгджээ.¹² Уг үзүүлэлтийг зардлын тооцоонд үндэслэл болгов.

Ажиллах хугацааг тооцоолохдоо Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан хөдөлмөрийн цагийг үндэслэв.

Ажлын хөлс = Үндсэн цалинг : ажиллах хугацаа
1.259.700: 22 өдөр : 8 цаг : 60 минут = 119.3 төгрөг

Дээрх үүргийг хэрэгжүүлэхэд нэг хуулийн этгээдэд үүсгэж байгаа зардлыг үйл ажиллагаа тус бүрд зарцуулж буй хугацааг ажлын хөлсөөр үржүүлэх замаар тооцоолох юм.

Хүснэгт 8

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Зарцуулах хугацаа	Ажлын хөлс	Нэг бүрийн зардал
1	Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/	35 минут	119,3 төгрөг	4175.5 төгрөг
2	Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/	7 минут	119,3 төгрөг	835.1 төгрөг

3.3.Тоон үзүүлэлтийг тогтоох:

Энэ үе шатанд өмнөх үе шатуудад тогтоосон Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдан гарснаар шинээр болж буй дээрх үүргүүдийг хичнээн хуулийн этгээд, жилд хэдэн удаа гүйцэтгэх вэ гэдгийг хуанлийн нэг жилээр тооцоолон гаргах юм.

Энэ үзүүлэлтийг гаргахын тулд тохиолдлын тоо болон давтамжийг холбогдох статистик мэдээ ашиглан тодорхойлж гаргах бөгөөд тэдгээрийн үржвэрээр “тоон үзүүлэлт” нь илэрхийлэгдэх юм.

¹¹ЦЕГ-ын гаргасан мэдээллээс.

¹²Үндэсний статистикийн хорооны www.nso.mn веб хуудас.

ТОХИОЛДЛЫН ТОО x ДАВТАМЖ = ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ

Дээрх томъёог ашиглан хуулийн төсөл батлагдснаар шинээр нэмэгдэж байгаа гэж тодорхойлогдсон үүрэг тус бүрд тоон үзүүлэлтийг тогтооё.

Хүснэгт 9

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Тохиолдлын тоо	x	Давтамж	=	Тоон үзүүлэлт
1	Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/	1300 ¹³	x	1	=	1300
2	Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/	1300	x	0.2 ¹⁴	=	260

3.4.Нийт захиргааны зардлын дүнг тооцож гаргах:

Энэ үе шатанд өмнөх үе шатанд гаргасан үүрэг тус бүрд ногдох нэг бүрийн зардлыг тоон үзүүлэлтээр үржүүлснээр гаргах юм.

НЭГ БҮРИЙН ЗАХИРГААНЫ ЗАРДАЛ x ТООН ҮЗҮҮЛЭЛТ = НИЙТ ЗАРДАЛ

Хүснэгт 10

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Нэг бүрийн зардал	x	Тоон үзүүлэлт	=	Нийт зардал ¹⁵
1	Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/	4175.5 төгрөг	x	1300	=	5.428.150
2	Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/	835.1 төгрөг	x	260	=	217.126

3.5.Хувилбарыг нягталж, хялбарчлах боломжийн талаар

Цахимаар шийдвэрлэхэд хуулийн этгээдэд үүсэх зардлыг багасгах, хялбарчлах боломжтой гэж үзэж байна.

¹³ ЦЕГ-ын мэдээллээс.

¹⁴ Хуулийн төсөлд 5 жилд нэг удаа сунгуулахаар тусгагдсан.

¹⁵ “Нийт зардал” гэдэг нь уг хуулийн төсөл батлагдан гарснаар хуулийн төсөлд тусгагдсан үүргийг биелүүлэх нийт хуулийн этгээдэд үүсэх захиргааны зардал юм.

Төрийн байгууллагууд хоорондоо мэдээлэл солилцох замаар олж мэдэх боломжтой баримт бичгийг хуулийн этгээдээс шаардахгүй байх нь нотариатаар батлуулах, хуулбарлах, хүргүүлэх, олшруулах зэрэг нэмэлт зардал, хүнд суртал, чирэгдлийг бууруулахад тодорхой нөлөөтэй гэж үзлээ.

3.6.Нэмэлт зардлыг тооцох:

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийг хэрэгжүүлэх хүрээнд хуулийн этгээдээс хуульд заасан үүргийг биелүүлэхийн тулд зайлшгүй төлөхөөр хуулиар тогтоосон төлбөр хураамж, тоног төхөөрөмж, материал зэргийг нэмэлт зардал гэсэн ойлголтонд хамруулах юм. Үүнийг нэмэлт зардлыг тоон үзүүлэлтээр үржүүлэх замаар гаргаж авна. Өмнөх шатанд тодорхойлогдсон үүргүүдэд дараах төрлийн нэмэлт зардал байх гэж үзлээ.

Хүснэгт 11

д/д	Гүйцэтгэх үүрэг	Үүсч болох нэмэлт зардал	Зардлын хэмжээ	Дундаж нэмэлт зардал	Тоон үзүүлэлт	Нийт нэмэлт зардал
1	Барьцаалан зээлдүүлэх журмаар олгох мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн этгээд өргөдөл гаргаж бүртгүүлэх /Хуулийн төслийн 5.1, 5.2 дахь хэсэг/	Өргөдөл бичих	-	-	1300	-
		Хөрөнгийн хэмжээг харуулсан дансны хуулга банкнаас авах	100 төгрөг	100 төгрөг	1300	
		Данс нээлгэх, дансны тодорхойлолт авах	1000 төгрөг	1000 төгрөг	1300	130.000 төгрөг
		Сургалтад хамрагдсан ¹⁶ -ыг нотлох баримтыг хуулбарлан хавсаргах	Тодорхойлох боломжгүй	Тодорхойлох боломжгүй	-	Тодорхойлох боломжгүй
		Ажлын байрыг нотолсон гэрээ, гэрчилгээг хуулбарлан нотариатаар ¹⁷ батлуулах	8000 төгрөг	8000 төгрөг	1300	10,400,000 төгрөг
		Гүйцэтгэх удирдлага, менежер нь	500 төгрөг 500 төгрөг	1000 төгрөг	672 ¹⁸ *1000	672.000

¹⁶ Монгол Улсын стандарт МИС:5274-2017 “Барьцаалан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд тавих стандарт”-д барьцаалан зээлдүүлэх газрыг эрхлэгч, ажилтан сургалтад хамрагдсан байх үүргийг урьд нь хүлээлгэсэн байсан болно.

¹⁷ Нотариатын үйлчилгээний хөлс, зардлын хэмжээг батлах тухай ХЗДХС-ын 2011 оны 123 дугаар тушаалын хавсралтад “Эд хөрөнгө хөлслүүлэх, түрээслүүлэх гэрээ, хэлцэл гэрчлэхэд 8000 төгрөг”.

¹⁸ ЦЕГ-ын мэдээллээс үзэхэд, 672 аж ахуй нэгжийн 1000 орчим барьцаалан зээлдүүлэх газар бий.

		шаардлага хангасныг нотлох баримтыг хавсаргах ял шийтгэлгүй тодорхойлолт авах, иргэний үнэмлэхийн хуулбар			1300*1000	1.300.000
		Татвар төлөгчөөр бүртгүүлсэн баримт ¹⁹				
		Улсын тэмдэгтийн хураамжийн төлбөр	250,000 төгрөг		1300	325,000,000 төгрөг
		Хөрөнгийн эх үүсвэрийг нотлох баримтыг гаргах				
		Өргөдлийг хүргүүлэх шуудангийн зардал	500 төгрөг		1300	650,000 төгрөг
2	Бүртгэлийн гэрчилгээг сунгуулах тухай хүсэлт гаргах /Хуулийн төслийн 12.1/	Өргөдөл хүргүүлэх	500 төгрөг		1300	650,000 төгрөг
		Улсын тэмдэгтийн хураамж төлөх	125,000 төгрөг		1300	162,500,000 төгрөг
3	Даатгалд хамрагдах, эсхүл баталгаа гаргах	Даатгалын хураамж	Даатгалд даатгуулах эд зүйлийн 1 хувь Тодорхойлох боломжгүй	-	-	Тодорхойлох боломжгүй
		Хөрөнгийн баталгаа	Одоогоор тодорхойгүй	-	-	Тодорхойлох боломжгүй

¹⁹ ТЕГ, УБЕГ-ын даргын 2019 оны А/268, А/1345 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан Татвар төлөгчийн бүртгэлийн журмын дагуу татварын алба нь татвар төлөгчийн бүртгэлийн үйл ажиллагааны цахим програм хангамжтай байна. Үүнд бүртгүүлснээр цахим гэрчилгээ олгогддог.

ДӨРӨВ. ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төслийн хэрэгжилтийг хангахад гол чиг үүргийг хүлээгч байгууллага нь Санхүүгийн зохицуулах хороо, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга байх тул хуулийн төсөл батлагдан гарснаар Санхүүгийн зохицуулах хороонд үүсэх зардал, ачааллыг тооцоолсон болно.

Харин аймаг, нийслэлийн Засаг даргын хувьд зөвхөн иргэнийг бүртгэх, зарим барьцаалан зээлдүүлэх газрыг бүртгэх үүрэгтэй, боломжтой орон нутаг бүрд ачаалал хувиарлагдсан тул харьцангуй ачаалал багатай байх тул одоо байгаа бүтэц, орон тоогоороо буюу дотоод зохион байгуулалтаараа шийдвэрлэх байх тул зардлыг тооцохгүй болно.

Чиг үүргийг сонгож шинээр нэмэгдэж байгаа чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай зардал ачааллыг тооцоолов. Хуулийн төсөл батлагдснаар төрийн байгууллагад үүсэх зардлыг тооцоолохдоо доорх дарааллаар гүйцэтгэсэн болно. Үүнд:

- Санхүүгийн зохицуулах хороонд шинээр нэмэгдэж байгаа чиг үүргийг тогтоох;
- Уг чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөцийг тодорхойлох;
- Гарах зардлыг тооцох;
- Зардлыг нэгтгэн тооцох;
- Хувилбарыг нягталж зардлыг бууруулах боломжийг эрэлхийлэх.

Хуулийн төсөл дэх төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг /ажил үйлчилгээ/, түүний агуулгыг тодорхойлбол:

4.1. Гүйцэтгэх чиг үүргийг тогтоох: Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төслөөр дараах чиг үүргийг Санхүүгийн зохицуулах хороо гүйцэтгэхээр байна.

- Бүртгэх /Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйл/;
- Бүртгэлийг сунгах /хуулийн төслийн 13 дугаар зүйл/;
- Хяналт шалгалт хийх /хуулийн төслийн 27 дугаар зүйл/;
- Бодлогын зөвлөл ажиллуулах /Хуулийн төслийн 19 дүгээр зүйл/.

Тохиолдлын тоог гаргахдаа хуулийн төсөлд заасны дагуу бүртгэлд хамрагдах этгээдийн мэдээллийг баримжаалахад барьцаалан зээлдүүлэх газар 1000 гаруй, иргэн ойролцоогоор 1000 байна гэж үзлээ.

Гэхдээ Санхүүгийн зохицуулах хороо зөвхөн тодорхой мөнгөн дүнгээс дээш хөрөнгөтэй, эсхүл хэд хэдэн салбартай барьцаалан зээлдүүлэх газрыг бүртгэх, харин иргэн, эсхүл бусад барьцаалан зээлдүүлэх газрыг бүртгэхгүй болно.

Цагдаагийн ерөнхий газрын мэдээллээс харахад, хоёр болон түүнээс дээш салбартай барьцаалан зээлдүүлэх газрын үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуй нэгж 75 байна. Иймд бүртгэх, бүртгэлийг сунгах тохиолдлын тоог 75 гэж үзлээ. Харин хяналт шалгалтын тухайд нийтэд нь хяналт шалгалт хийх үүргийг Санхүүгийн зохицуулах хороо гүйцэтгэхээр байна.

Хүснэгт 12

Гүйцэтгэх үүрэг	Үүргийн мэдээллийн агуулга	Стандарт үйл ажиллагаа	Хугацаа минут	Тохиолдлын	Нийт хугацаа
Бүртгэж, цахимд байршуулах, нийтэд мэдээлэх арга хэмжээг авна.	Мэдээллийг бүртгэх	Мэдээллийг хүлээн авах	20	75	1500
		Бүртгэх, бүртгэснээ эргэн мэдээлэх	30	75	2250
	Олон нийтэд мэдээлэх	Байршуулах	10	75	750
		Мэдээлэх	10	75	750
Сунгах	Мэдээллийг нягтлах	Мэдээллийг нягтлах	30	15	450
	Олон нийтэд байршуулах	Хүргүүлж байршуулах	10	15	150
		Мэдээлэх	10	15	150
Хяналт шалгалт хийх		Хяналт шалгалт хийх	300	1000	300000
		Тайлан гаргах	30	1000	30000
		Тайлан хүргүүлэх	5	1000	5000
НИЙТ ЗАРЦУУЛАХ ХУГАЦАА					341,000

Төрийн байгууллагад үүсэх хүний нөөцийн хэрэгцээг дээрх мэдээллүүдийг ашиглан дараахь байдлаар гаргана.

Шаардагдах ажлын цагийг Хөдөлмөрийн тухай хуульд тусгагдсан ажиллах цагийн горимтой харьцуулах авч үзнэ. Ингэхдээ нэг жилд ажиллах өдөр, цаг, минут гэсэн хэмжигдэхүүнд тулгуурлана.

- 1 жил = ажлын 200²⁰ өдөр

²⁰ Хуанлийн 365 хоногоос хөдөлмөрийн хуулинд заасан нийтээр амрах байрын өдөр, ээлжийн амралт, хагас бүтэн сайн өдөр зэргийг хасаж бодитой ажиллах өдрийг тооцно.

- 1 өдөр = ажлын 8 цаг /Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу/
- 1 цаг = ажлын 60 минут

Жилд 200 ажлын өдөр буюу /200 х 8/ 1600 ажлын цаг буюу /1,600 х 60/ 96000 минут ажиллана гэсэн үг.

Нийт зарцуулах хугацаагаар хүний нөөцийн хэрэгцээ тодорхойлогдох ба тэрхүү хугацааг нэг жилд ажиллах ажлын минутад хувааснаар шаардлагатай хүний нөөцийн хэрэгцээ буюу ажлын байрны тоо гарна. Үүнийг дараахь байдлаар гаргана.

Хүснэгт 13

Нэгж	Хүний нөөцийн хэрэгцээ	Жилд шаардагдах ажлын цаг/мин	Нэмэгдэж буй ачаалал /орон тоо/
Санхүүгийн зохицуулах хороо	341,500 мин	96000	3.55

Хүснэгтээс харахад дээрх чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд нийт **341,500** мин зарцуулахаар байна. Үүнийг нэг ажилтан нэг жилд ажиллах ёстой стандарт 96000 минут буюу 1600 цагт хувааж гаргавал уг чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд **3.55** албан хаагч шаардлагатай гэсэн тооцоолол гарч байна.

Харин хуулийн төсөлд “Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд Монгол банк, Санхүүгийн зохицуулах хороо, санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах төрийн захиргааны байгууллага, цагдаагийн байгууллага, Монголын Үндэсний Худалдаа аж үйлдвэрийн танхим болон салбарын эрдэмтэн, судлаачдын төлөөллийг оролцуулна.” гэж тусгасан. Өөрөөр хэлбэл хуулийн төсөл тусгайлан заасан чиг үүрэг бүхий зөвлөлийн орон тоог шууд тогтоох замаар тусгасан байх тул Зардал тооцох аргачлалын дагуу хүний нөөцийн зардал тооцох шаардлагагүй юм.

1.3.Гарах зардлыг урьдчилан тооцох

Төрийн захиргааны байгууллагад буюу төрөөс гарах зардлыг урьдчилан тооцох үе шатанд:

- Хүний нөөцийн зардал /төрийн албан хаагчтай холбоотой шууд болон шууд бусаар үүсэх зардал/
- Материаллаг зардал /төрийн албан хаагчийн ажлын байртай холбогдон гарах нийтлэг зардал/
- Бусад зардал /тухайн ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд дагалдан гарах зардал/-ыг тооцож гаргана.

А.Хүний нөөцийн зардал

Хүний нөөцийн зардлыг тооцохдоо тухайн ажил үйлчилгээ буюу үүргийг гүйцэтгэх төрийн захиргааны байгууллагын албан хаагчид зарцуулах цалин хөлс, нэмэгдэл, урамшуулал зэрэг төрөөс даадаг бүх зардлыг нэгтгэн авч үзэх ба эдгээрийн дундаж хэмжээгээр тооцож тогтооно.

Хүний нөөцийн зардлыг тооцоход нэг ажилтанд оногдох зардлыг Улсын Их Хурлын 2019 оны 18 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, Улсын Дээд шүүх, Үндсэн хуулийн цэц, Улсын Ерөнхий Прокурорын газар, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Үндэсний статистикийн хороо, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалын ангилал, зэрэглэлд Санхүүгийн зохицуулах хорооны ажлын албаны хянан шалгагч АА-8 зэрэглэлийн ахлах түшмэл байгааг үндэслэн Засгийн газрын 2019 оны 472 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч, Засгийн газар, Улсын Дээд шүүх, Үндсэн хуулийн цэц, Улсын Ерөнхий Прокурорын газар, Хүний эрхийн Үндэсний Комисс, Үндэсний статистикийн хороо, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны удирдах, гүйцэтгэх албан тушаалын цалингийн сүлжээ, 4 дүгээр хавсралтаар баталсан шинжлэх ухааны байгууллагын төрийн үйлчилгээний албан тушаалын цалингийн сүлжээ дээр үндэслэн АА-8 зэрэглэлийн 1 дүгээр шатлалд хамааруулан 838,108 төгрөг байхаар тооцов.

Мөн нэг албан хаагчид зарцуулах зардлыг тооцохдоо түүний үндсэн цалингаас гадна 1/ бүх төрлийн даатгал, 2/ хоол, унааны нэмэгдэл, 3/ ажилласан жилийн нэмэгдэл, 4/ зэрэг дэвийн нэмэгдэл, 5/ буцалтгүй тусламж, 6/ шагнал, урамшуулал зэрэг нэмэлт зардлыг нэмж тооцох шаардлагатай байдаг.

Эдгээрийн хэмжээг тодорхой тогтоох боломжгүй тохиолдолд нэг албан хаагчийн цалингийн дундаж хэмжээний 15%-иар нийтлэг зардлыг, 10%-иар дагалдах зардлыг, 30%-иар нэмэгдэл, урамшууллын зардлыг тооцох боломжтой юм.

Албан хаагчид 1 жилд зарцуулах цалингийн зардлын хэмжээ

Албан тушаал	Цалин-гийн зэрэглэл	Үндсэн цалин	Нэмэгдэл, урамшуулал ²¹	Дагалдах зардал	НДШ ²²	1 сарын цалин	12 сарын цалин
Хянан шалгагч	АА-8	838,108	251,432.4	83,810.8	106,439.716	1,279,790.92	15,357,491

Дээрх тооцооллоос харахад төрийн байгууллагуудад хуулийн төсөлд шинээр нэмэгдсэн ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд шинээр 3,5 хүний орон тоо шинээр бий болгосноор нийт **54,519,093** /тавин дөрвөн сая таван зуун арван есөн мянга ерэн гурван / төгрөгийн хүний нөөцийн зардал гаргахаар байна.

Б.Материаллаг зардал

Тухайн ажлын байртай холбогдон гарах нийтлэг зардалыг хэлнэ. Тухайлбал цахилгааны зардал, техник тоног төхөөрөмжийн зардал, бичиг хэргийн зардал, урсгал зардал, хөрөнгө оруулалтын зардал орох бөгөөд бүгд нийлээд “ажлын байрны ердийн дундаж материаллаг зардал”-ыг бүрдүүлнэ. Материаллаг зардал, ажлын байрны зардлын жишээг Газар зохион байгуулалт геодези зураг зүйн газрын нэг ажилтны нэг ажилтны материаллаг зардлыг тооцсон 2020 оны жишээгээр авав.²³

Нэг албан хаагчид гарах материаллаг зардал

Зардлын нэр	Зардлын төрөл	Хэмжээ /төгрөг/
Урсгал зардал	Бичиг хэргийн зардал	124,000
	Ном, хэвлэл авах	54,745
	Шуудан холбоо	306,812
	Нийт	485,557
Барилга, байгууламж, өрөө тасалгааны зардал	Түлш, халаалт	263,408
	Гэрэл, цахилгаан	128,239
	Цэвэр, бохир ус	599,438
	Урсгал засвар	127,752
	Газрын төлбөр	22,253
	Нийт	1,141,090

²¹ Засгийн газрын 2018 оны 382 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан “Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан хаагчид төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдэл олгох журам”-д заасан хугацааны дундаж болон бусад шагнал, урамшууллын зардлыг нэгтгэн тооцов. Эх сурвалж: <https://www.legalinfo.mn/annex/details/9070?lawid=13946>

²² Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлд үндэслэн тогтоов. Эх сурвалж: <https://www.legalinfo.mn/law/details/390> Сүүлд үзсэн: 2020.06.23

²³ Батлагдсан төсөв

Элэгдэл, хорогдлын зардал ²⁴	Техник, тоног төхөөрөмж ²⁵	160,000
	Тавилга, эд хогшил ²⁶	100,000
	Барилга, байгууламж ²⁷	65,670
	Нийт	325,670

Дээр дурдсан зардлууд бүгд нийлээд “ажлын байрны ердийн дундаж материаллаг зардал”-ыг бүрдүүлнэ.

Хүснэгт 16

Ажлын байртай холбоотой үүсэх дундаж материаллаг зардал

Материаллаг зардал	Зардлын хэмжээ /төгрөг
Урсгал зардал	485,557
Барилга, байгууламж, өрөө тасалгааны зардал	1,141,090
Элэгдэл, хорогдлын зардал	325,670
Нийт	1,952,317

Томьёо

Ажлын байрны ердийн дундаж материаллаг зардал = Урсгал зардал + Барилга, байгууламж, өрөө тасалгааны тооцоот зардал + Элэгдэл хорогдолын зардал
--

Дээрх томъёог ашиглан төрд үүсэх материаллаг зардлыг тооцвол нэг ажилтанд 485,55+ 1,141,090 + 325,670=**1,952,317** / нэг сая есөн зуун тавин хоёр мянга гурван зуун арван долоон/ төгрөгийн материаллаг зардал үүсэх бөгөөд үүнийг нийт 3.55 албан хаагчаар тооцвол **6,833,109.5** /зургаан сая найман зуун гучин гурван мянга нэг зуун ес аравны таван/ төгрөгийн зардал гарахаар байна.

²⁴Засгийн газрын 2005 оны 233 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Үндсэнхөрөнгийн элэгдэл тооцох журам, Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл тооцоход баримтлах хугацаа, жилд байгуулах элэгдэлийн хэмжээ

²⁵ Нэг албан хаагчид хэргэлэгдэж буй техник, тоног төхөөрөмжийн үнийг дунджаар 800,000 төгрөгөөр тооцож, түүний элэгдэл хорогдлын хэмжээг ЗГ-ын 2005 оны 233 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл, хорогдол тооцох журам, Үндсэн хөрөнгийн элэгдэл, хорогдлыг тооцоход баримтлах хугацаа”-нд тусгаснаар 20% -иар тооцов.

²⁶ Тавилга, эд хогшлын үнийг дунджаар 1,000,000 төгрөгөөр тооцож, түүний элэгдэл, хорогдлыг ЗГ-ын 2005 оны 233 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтад тусгаснаар 10%-иар тооцов.

²⁷Барилга байгууламжийг элэгдэл, хорогдлын зардлыг Засгийн газрын 2002 оны 120 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар баталсан “Төрийн албан хаагчийн албан ажлын унаа, өрөөний талбайн хэмжээ, тавилга, хэрэгслэлийн нийтлэг жишиг”-т заасны дагуу нэг дэс түшмэлд ноогдох ажлын өрөөний талбай 8м² талбай байна. Гэх зохицуулалтад үндэслэв. Үүнээс 2,300,000,000 төг /4483м² = 513,049 төг нь 1м² талбайн өртөг бөгөөд 8м² талбайн өртөг нь 4,104,394 төгрөг болно. Нэг албан хаагчид оногдох талбайн өртөг 4104394 төгрөг гэж тооцоход элэгдэл хорогдол нь үүний 1,6%²⁷ буюу 65670 төг гэж тооцов. Эх сурвалж:<http://www.legalinfo.mn/annex/details/1941?lawid=2888> –

В.Бусад зардал

Бусад зардалд төрийн байгууллагаас үүрэг биелүүлэхэд буюу ямар нэгэн ажил үйлчилгээ гүйцэтгэхэд гарах зардлыг биш, харин тухайн ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд дагалдан гарах зардал буюу тухайлбал байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой хөндлөнгийн хяналт, шалгалт хийлгэх, тусгайлсан програм хангамж боловсруулах, тендер зарлах гэх зэрэг зардал багтана.

Хуулийн төсөлд энэ талаар тодорхой зохицуулалт байхгүй боловч Санхүүгийн зохицуулах хороонд орон нутагт салбар байхгүй, түүнчлэн бүртгэлийг Санхүүгийн зохицуулах хороо, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга хамтран хийхээр байх тул зайлшгүй цахим бүртгэлийн сантай байх нь зүйтэй тул доор дурдсан тооцоог хийж гүйцэтгэлээ.

Бүртгэлийн нэгдсэн сан байгуулахад шаардагдах санхүүжилтийн хэмжээг Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем www.tender.gov.mn-д байршуулсан энэ төрлийн ажил, үйлчилгээ худалдан авах 6 урилгын үнийн дүнгийн дундаж хэмжээгээр тооцож үзэхэд 207 сая²⁸ төгрөг байна. Иймээс Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл дэх цахим бүртгэлийн сан байгуулахад шаардагдах нэг удаагийн зардлыг дээрх мөнгөн дүнгээр тооцов.

1.4.Зардлыг нэгтгэн тооцож гаргах

Энэ үе шатанд төрийн захиргааны байгууллагаас буюу төрд үүсэх нийт зардлыг тооцож гаргана. Ингэхдээ хүний нөөцийн зардал, материаллаг зардлын нийлбэрийг хүний нөөцийн хэрэгцээнд үржүүлэн тооцох ба үүн дээр бусад зардлыг нэмснээр нийт зардлын хэмжээ гарах юм.

Зардлын төрөл	Зардлын хэмжээ	Хүний нөөцийн хэрэгцээ	Нийт зардал
Хүний нөөцийн зардал	15,357,491	3.55	54,519,093
Материаллаг зардал	1,952,317	3.55	6,930,725.35
Бусад зардал	-	-	
Нийт зардал			61,449,818.4

Дээрх хүснэгтээс харахад Хуулийн төсөлд тусгасан ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд Санхүүгийн зохицуулах хороонд **61,449,818.4** /жаран нэгэн сая дөрвөн зуун дөчин есөн мянга найман зуун арван найм аравны дөврөн/ төгрөгийн зардал үүсэхээр байна.

1.5.Хувилбарыг нягтлах, үр дүнг танилцуулах

Ийнхүү зардлын тооцоо хийхийн гол зорилго хуулийн төслийн хүрээнд төрийн захиргааны байгууллагад шинээр бий болж байгаа үүргээс үүдэлтэй ачааллыг хөнгөвчлөхөд оршино. Иймд эрх зүйн тухайн зохицуулалт буюу бэлтгэж буй төсөлд төрд үүсэх зардлыг хэмнэх боломж бий эсэхийг гэдгийг шалгаж үзэх нь чухал байдаг. Зардлын тооцоог хийснээр дараах үр дүнд хүрсэн болно. Үүнд:

²⁸ Төрийн худалдан авах ажиллагааны цахим систем. Эх сурвалж: <https://www.tender.gov.mn/mn/invitation/detail/1579683294306>

1. Хуулийн төсөл дэх бүртгэлийг цахим хэлбэрээр хийвэл дээрх төрийн байгууллагад үүсэх зардлыг бууруулах, бүртгэх байгууллагын хоорондын уялдааг хангах, бүртгэлийн нэгдсэн байдлыг хангах, үр бүтээлтэй, түргэн шуурхай төрийн үйлчилгээг бий болгох боломжтой байна. Мөн дээр тооцоолсон цахим бүртгэлийн санг бий болгоход 207,000,000 төгрөг шаардлагатай болж байна.

ТАВ. ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн²⁹ 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно” гэж заасны дагуу Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ыг баримтлан зардлын тооцоог гаргалаа.

Мөнгөн зээлийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай хуулийн төсөл боловсруулагдахаас өмнө Барьцаалан зээлдүүлэх үйлчилгээний стандарт үйлчилж байгааг дурдах нь зүйтэй. Тухайлбал: БЗГ сургалтад хамрагдах, цахим санд холбогдох, татвар төлөгчөөр бүртгүүлэх, татварын кассын машинтай байх, ажлын байрны стандартыг мөрдөх гэх мэт үүргүүд нь хадгалагдаж байсан гэж үзэж болно. Иймд хуулийн төсөлд зөвхөн шинээр бий болж байгаа тодорхой үүрэгтэй холбогдуулан гарах зардлыг тооцсон болно.

Хуулийн төсөлд тусгагдсан зардлыг тооцохын тулд бодит статистик болон хугацааг шууд ашиглах боломжгүй тохиолдолд аргачлалын 2.5.2, 4.4.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэн адил төстэй ажил, үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж, баримжаалах авах зэргээр хугацаа, тохиолдлын тоо зэргийг тогтоосон бөгөөд тухай бүрт тайлбарыг оруулсан болно.

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын дагуу иргэнд үүсэх зардал нь цаг хугацаагаар, хуулийн этгээдэд үүсэх зардал нь мөнгөн дүнгээр, төрийн байгууллагад үүсэх зардал нь хүний нөөцийн хэрэгцээгээр тооцогдог. Эдгээр тооцож гаргасан зардлууд дээр “бусад зардал”, “нэмэлт зардал” буюу мөнгөн дүнгээр илэрхийлэгдэх зардлыг мөн тооцсон болно.

Хуулийн төслийн зохицуулалтаар буюу хуулийн төсөл батлагдсанаар зардал үүсгэгч этгээд болох иргэн, хуулийн этгээдэд тодорхой үүрэг бий болгосон, түүнийг хэрэгжүүлэхэд мөнгөн зардал бий болохоор тусгагдсан байна.

Иргэнд үүсэх зардал нь цаг хугацаагаар тооцогдох бөгөөд жилд дунджаар 1000 иргэн мөнгөн зээлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хүссэн өргөдлийг эрх бүхий этгээдэд гаргана гэж үзвэл нийт **113.744 мин** минут зарцуулах тооцоолол гарч байна.

Мөнгөн дүнгээр илэрхийлэгдэх зардал буюу үүргийг гүйцэтгэхэд хувилж олшруулах, шуудангар хүргүүлэх зардалд нийт **700,000** төгрөг зарцуулагдахаар тооцоолол гарсан болно.

²⁹ “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2015 оны 7 дугаар сарын 03-ны өдрийн 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

Мөн иргэн бүртгүүлэхэд 100,000 төгрөгийн улсын тэмдэгтийн хурааж төлөхөөр байх тул баримжаалбал 1000 иргэн жилд **100,000,000** төгрөгийн зардлыг улсын төсөвт төлж гаргахаар байна.

Харин дээрх заалтыг хэрэгжүүлэхэд хуулийн этгээдэд үүсэх мөнгөн зардал захиргааны зардал **5,645,276** төгрөг, улсын тэмдэгтийн хураамжид **325,000,00** төгрөг нийт 1 жилд төлөхөөр, шуудангийн болон хувилах, нотариатаар батлуулах, данс нээлгэх зардалд **13,802,000** төгрөгийн зардал гаргахаар байна.

Хуулийн төсөл нь улсын төсөвт хүний нөөцийн тодорхой зардал үүсэхээр тусгасан байна. Үүнд 3,55 хүний нөөцийн зардал Санхүүгийн зохицуулах хороонд гарахаар байх бөгөөд тэдгээрт оногдох зардал нь **61,449,818.4 төгрөг байна.**

Хуулийн төсөл батлагдснаар иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад үүсэх зардалын үр өгөөж нь зардалаасаа их байна. Учир нь хуулийн төсөл батлагдсанаар 1300 орчим барьцаалан зээлдүүлэх газар татвараа шударгаар төлөх, байнга, ашиг олох зорилгоор мөнгөн зээл олгодог иргэд зээлийн үйл ажиллагаанаас олсон орлогоос татвараа шударгаар төлөх, хулгай, залилангийн хэргийн тоо буурч, цагдаагийн байгууллагад ачаалал буурах, мөнгө угаах гэх зэрэг эдийн засгийн гэмт хэрэг үүсэх, далд явагдаж буй мөнгөний эргэлт ил, хяналттай болох зэрэг үр өгөөжтэй байна.

Харин хуулийн төсөл дэх бүртгэлийг Санхүүгийн зохицуулах хороо, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга хэсэгчлэн хийхээр байх тул бүртгэлийн гэдмэл байдлыг хангах, иргэн хуулийн этгээдэд чирэгдэл, хүндрэл үүсгэхгүй байх үүднээс цахим бүртгэлийн сан үүсгэх шаардлагатай гэсэн саналыг дэвшүүлж байна.

Цахим бүртгэлийн сан үүсгэх зардлыг тус тайлангийн 28 дахь хуудаснаас үзнэ үү.

-----oOo-----